

SIMPOZIJ I PANEL RASPRAVA

baštinski sustavi i prostorno planiranje

rezultati EU projekta IPA prekogranične suradnje HR - CG
“Baština - pokretač razvoja”

Zagreb, Muzej Mimara
1. lipnja 2015.

SIMPOZIJ
I PANEL RASPRAVA

baštinski sustavi i prostorno planiranje

rezultati EU projekta IPA prekogranične suradnje HR - CG
Baština - pokretač razvoja

Zagreb, 1. lipnja 2015. godine
11:00 - 17:00 sati

simpozij i panel rasprava

jutro

- 11:00 – 11:15 **Uvod** (moderator: Maroje Mrduljaš)
- 11:15 – 11:40 **Video** “Baština - pokretač razvoja”, ArtFormat (Mario Bukvić i Oliver Pezo)
- 11:40 – 12:00 **Studija 1:** Komparativna analiza zakonskog okvira na polju zaštite i upravljanja prirodnog i kulturnog krajolika Hrvatske s preporukama (Arhing d.o.o. Zagreb), Izlagač: dr.sc. Biserka Bilušić Dumbović
- 12:00 – 12:20 **Studija 2:** Provedba participacijskog procesa na području Dubrovnika, Sociološka studija – Istraživačko izviješće (Institut Ivo Pilar, Zagreb) Izlagač: dr.sc. Anka Mišetić
- 12:20 – 12:40 **Studija 3:** Analiza katastra Dubrovnika 19. stoljeća s transkripcijom upisnika katastarskih čestica te izradom baze podataka (Neir d.o.o. Split) Izlagač: mr.sc. Sanja Buble
- 12:40 – 13:00 **Studija 5:** Utjecaj promjene autentičnog kulturnog krajobraza Grada Dubrovnika kao važnog elementa identitetskog sustava na brand i imidž Grada te na uspješnost turističke destinacije (Institut za turizam, Zagreb) Izlagač: dr.sc. Ivo Kunst
- 13:00 - 13:15 **Predstavljanje materijala** izrađenih u okviru projekta
- 13:15 - 14:15 Pauza za ručak

popodne

- 14:15 – 14:45 **Studija 4:** Identifikacija i valorizacija prirodne i graditeljske baštine područja Dubrovnika u prostornom kontekstu (Institut za povijest umjetnosti, Zagreb; Centar Cvito Fisković, Split) Izlagač: dr.sc. Joško Belamarić
- 14:45 - 15:45 **Studija 6:** Identifikacija i valorizacija prirodnog i kulturnog krajolika pilot područja Dubrovnika, (Katri Lisitzin SAR/MSA, Švedska); Izlagači: dr.sc. Aleš Mlakar, mr.sc. Gojko Berlengi i mr.sc. Katri Lisitzin
- 15:45 - 16:30 **Panel rasprava**, moderator mr.sc. Vesna Koščak Miočić Stošić; panelisti: dr.sc. Biserka Bilušić-Dumbović, dr.sc. Sanja Gašparović, dr.sc. Marić Mara, dr.sc. Hrdalo Ines i Šteko Višnja, mag.ing.prosp.arch.
- 16:30 - 17:00 **Završna riječ**

odbor za krajobraznu arhitekturu HKA

Na inicijativu i u suradnji s **Odborom za krajobraznu arhitekturu Hrvatske komore arhitekata** Zavod za prostorno uređenje predstavit će na **simpoziju** rezultate EU projekta IPA prekogranične suradnje Hrvatska – Crna Gora “Baština - pokretač razvoja” Zajedničke prekogranične aktivnosti u primjeni novih metodologija na zaštiti i upravljanju prirodnim i kulturnom baštinom na području Dubrovnika i Boke Kotorske.

Inicijativa je proizašla iz profesionalnog interesa Odbora za krajobraznu arhitekturu da stručnoj javnosti predstavi rezultate Projekta te otvori stručnu raspravu i dijalog o danas vrlo aktualnoj temi vrjednovanja krajobraza koja je iscrpno istražena u okviru projekta. Obveza je to koja proizlazi iz Konvencije o EU krajobrazima/Europske konvencije o krajobrazu.

Također se želi promovirati EU povelja o prostornom planiranju i Procjena utjecaja na kulturnu baštinu za znamenitosti svjetske baštine tzv. HIA.

Panel rasprava u sklopu simpozija bi trebala dati stručni komentar rezultata projekta, a sudionici simpozija su stručnjaci s referencama na području vrjednovanja krajobraza kao baštine te predstavnici institucija koje u okviru svog djelovanja pokrivaju predmetnu tematiku.

Panel raspravu će voditi **mr.sc. Vesna Koščak-Miočić-Stošić**, a panelisti su:
dr.sc. Biserka Bilušić-Dumbović, pročelnica Konzervatorskog odjela u Rijeci, Ministarstva kulture;
dr.sc. Sanja Gašparović, docentica na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Katedra za urbanizam, prostorno planiranje i pejzažnu arhitekturu;
dr.sc. Marić Mara, predstojnica Zavoda za mediteranske kulture u Dubrovniku Sveučilišta u Dubrovniku;
dr.sc. Ines Hrdalo, viši asistent na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Zavodu za ukrasno bilje, krajobraznu arhitekturu i vrtu umjetnost;
Višnja Šteko, mag.ing.prosp.arch., Voditelj Zavoda za kopnene ekosustave i krajobraz, Oikon d.o.o., Institut za primijenjenu ekologiju.

predsjednica Odbora za krajobraznu arhitekturu
mr.sc. Vesna Koščak - Miočić - Stošić

zavod za prostorno uređenje DNŽ

Projekt je trajao 23 mjeseca od 10. ožujka 2013. godine do 10. veljače 2015. godine i provodio se pod motom “Zajedničke prekogranične aktivnosti u primjeni novih metodologija na zaštiti i upravljanju prirodnom i kulturnom baštinom”.

Opći cilj projekta bio je doprinos uspostavljanju suradnje između institucija za zaštitu prirodne i kulturne baštine u Hrvatskoj i Crnoj Gori, kroz zajedničke programe, edukaciju, prenošenje znanja i aktivnosti na podizanju razine svijesti.

Vodeći partneri su bili Opština Tivat, Crna Gora (funkcionalni vodeći partner) i Zavod za prostorno uređenje Dubrovačko-neretvanske županije, Hrvatska (vodeći partner s hrvatske strane).

Partneri Zavodu su bili DUNEA - Regionalna razvojna agencija DNŽ i Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području DNŽ, a partneri crnogorske strane su bili udruga EXPEDITIO - Centar za održivi prostorni razvoj, Kotor i Kulturno-zavičajno udruženje Napredak Gornja Lastva, Tivat.

Suradnici Zavoda u projektu su bili Ministarstvo kulture - Konzervatorski odjel u Dubrovniku, Hrvatska sekcija ECOVAST-a Europskog vijeća za sela i male gradove iz Zagreba i Ustanova Centar za Regionalne aktivnosti programa prioritetnih akcija iz Splita, a suradnici crnogorskoj strani Uprava za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore, Ministarstvo održivog razvoja i turizma Crne Gore, SEE Heritage mreža i Mreža za nasljeđe Jugoistočne Evrope.

Specifični ciljevi projekta bili su

- Unapređenje suradnje i umrežavanje zainteresiranih strana na polju zaštite, planiranja i upravljanja prirodnom i kulturnom baštinom, kroz zajedničke aktivnosti na primjeni novih metodologija,
- povećanje profesionalnog znanja, te
- povećanje svijesti građana o tome kako se baština može koristiti kao pokretač razvoja.

Kako bi se istražile i provele nove metodologije izabrana su pilot područja i to u Hrvatskoj područje Dubrovnika - područje utjecaja Grada zaštićene svjetske baštine, a u Crnoj Gori područje brda Vrmac koje je sa sjeveroistočne strane zaštićen kao svjetska baština, a s jugozapadne strane je predloženo za zaštitu kao park prirode.

Kroz projekt bile su predviđene i u velikoj mjeri su i ostvarene slijedeće aktivnosti te su dobiveni slijedeći rezultati:

- Poboljšan je kapacitet institucija i organizacija u prekograničnom području Hrvatske i Crne Gore organiziranjem obuka o novim metodologijama zaštite, planiranja i upravljanja kulturnom i prirodnom baštinom ...
- Održana je radionica o procjeni kulturnog krajobraza za stručnjake koji se bave prirodnom i kulturnom baštinom,
- Održana su predavanja i radionica o GIS sustavu za analizu krajobraza za partnere i suradnike na projektu,
- Održana je radionica za sve institucije, upravu i udruge koje se bave baštinom o postupku HIA-e za koju smo saznali tijekom projekta na radionici o procjeni krajobraza u Gornjoj Lastvi,
- Provedeno je studijsko putovanje u Francusku radi upoznavanja dobrih primjera zaštite i upravljanja prirodnom i kulturnom baštinom,
- Održana je prezentacija o EU i međunarodnim standardima i novim metodologijama za zaštitu i upravljanje kulturnom i prirodnom baštinom (Eu konvencija o krajobrazima, Faro konvencija, Ljubljanski proces, itd)
- Proveden je participacijski proces kroz kampanju, niz radionica, fokus grupa, interview-a te on line upitnika o sudjelovanju zainteresiranih strana u procesu zaštite, planiranja i upravljanja kulturnom i prirodnom baštinom.
- Izrađene su zajednički razvijene studije i utvrđene smjernice za unapređenje kulturnog okvira, ekonomsku valorizaciju i efikasniju zaštitu i upravljanje kulturnim i prirodnim resursima u prekograničnom području:
 - Komparativna analiza zakonskog okvira na polju zaštite i upravljanja prirodnog i kulturnog krajolika Hrvatske s preporukama;
 - Analiza katastra Dubrovnika 19. stoljeća s transkripcijom upisnika katastarskih čestica te izra-

dom baze podataka;

- Identifikacija i valorizacija prirodne i graditeljske baštine područja Dubrovnika u prostornom kontekstu;
- Identifikacija i valorizacija prirodnog i kulturnog krajobraza na pilot području Dubrovnika;
- Utjecaj promjene autentičnog kulturnog krajobraza Grada Dubrovnika kao važnog elementa identitetskog sustava na brand i imidž Grada te na uspješnost turističke destinacije i
- Sociološka studija i provedba participativnog procesa u zaštiti i upravljanju kulturnim i prirodnim vrijednostima.
- Provedena je kampanja Dani krajolika kojom se je pojam krajolika, njegove vrijednosti, zaštite i upravljanja približio stručnoj i općoj javnosti na različite načine kroz implementaciju 10 događaja i to 5 Hrvatskoj i 5 u Crnoj Gori ... održavanjem simpozija, izložbi, promocija, koncerata i slično...
 - izložba „Krajolik Dubrovnika“ (upućen poziv građanima Dubrovnika da pošalju za izložbu fotografije krajolika koji ih ne ostavljaju ravnodušnim s pozitivnog odnosno negativnog aspekta);
 - izložba „Storm Chasers“ (lokalni, ali svjetski poznati „Lovci na oluje“ prikazuju krajolike Dubrovnika u ekstremnim uvjetima);
 - simpozij „Budućnost povijesnog urbanog krajolika Grada Dubrovnika, dobra svjetske baštine (UNESCO) – nove metodologije urbane konzervacije u kontekstu upravljanja prostornim razvojem“, na kojem su prezentirane izrađene studije u okviru projekta, a izrađen je katalog sažetaka Studija;
 - izložba “Krajolik – pozornica života” (lokalni, ali prvi dubrovački fotograf sa statusom Artist - AFIAP, Međunarodnog fotografskog udruženja sa sjedištem u Bernu. Na izložbi su predstavljene samo dvije fotografije, ali najveće do sada izložene u Hrvatskoj i to gigapan Rijeke Dubrovačke s Golubovog kamena kao novi rekord sa 11,23 gigapixela ali, zbog tehničkih datosti i nemogućnosti, u umanjenoj verziji sa, “samo” 6,25 gigapixela u format 11 x 2,80m i umanjena verzija panoramske fotografije Pogled na Dubrovnik s Lokruma 9 x 1,10m sa 6,14 gigapixela 224078x27399 odnosno u izvorniku 79,04 metra x 9,66 metara i
 - Brošura i karta „Krajodrazi“ (Dubrovačko-neretvanska županija i Boka Kotorska prikazane kroz izbor umjetničkih tj literarnih i likovnih/fotografskih djela poznatih domaćih i stranih autora. Ukupnost materijalne i nematerijalne, prirodne i ljudskim duhom stvorene baštine koja sačinjava ukupni krajolik)
- Organizirana je Završna konferencija Projekta na kojoj je predstavljen
 - video „Baština-pokretač razvoja“ (tijekom provedbe projekta izrađen je video koji prikazuje problematiku koja se obrađuje kroz projekt);
 - izložba „Komparacije 1895 vs 2014“ (fotografije iz 19. stoljeća Thiarda de Laforesta poslužile su kao predložak za fotografije Željka Šoletića iz 2014. kao izvor praćenja stanja u prostoru);

- Priručnik o zaštiti, planiranju i upravljanju baštinom, Lekcije iz projekta „Baština-pokretač razvoja“ (Priručnik sažima iskustvo i znanje stečeno tijekom projekta »Baština - pokretač razvoja«, s ciljem unapređenja pitanja baštine, prvenstveno u regijama Dubrovnika i Boke Kotorske, ali isto tako na drugim područjima Hrvatske i Crne Gore.
 - Primarna ciljna publika ovog priručnika su lokalne, regionalne i državne javne institucije koje se bave zaštitom kulturne i prirodne baštine, planiranjem i upravljanjem. Nadalje, priručnik bi mogao biti zanimljiv ekspertima koji se bave zaštitom kulturne i prirodne baštine, planiranjem i upravljanjem, kao i organizacijama civilnog društva koje su aktivne na ovom polju, te posljednje, a ne manje važno, priručnik bi bio dragocjen za predstavnike na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini te odgovorne vladine urede na svim razinama.
 - Smjernice i preporuke za valorizaciju, zaštitu i upravljanje baštinom (za implementaciju u prostorno-plansku dokumentaciju).
- **Dodatni rezultati projekta su:**
- prijevod smjernica o HIA-i, ICOMOS;
 - prijevod EU povelje o prostornom planiranju;
 - prijevod smjernica za implementaciju EU konvencije o krajobrazima;
 - web portal, facebook stranica i PR materijali koji promoviraju rezultate projekta i šire znanje o prirodnoj i kulturnoj baštini područja Dubrovnika i Boke Kotorske;
 - obučena dva novinara s prekograničnog područja koja su pratila projekt i usvojili nova znanja o krajolicima i o baštini uopće ...
 - unaprijeđena participacija zainteresiranih strana u pilot područjima Dubrovnika i Boke Kotorske koja vodi boljoj zaštiti i upravljanju kulturnim i prirodnim resursima.

Sve navedeno može se kronološki pratiti na web stranici www.zzpudnz.hr pod EU projekti: Baština-pokretač razvoja, na web stranici projekta www.bastina.eu te na facebook stranici "Baština – pokretač razvoja".

Zavod za prostorno uređenje Dubrovačko-neretvanske županije

Voditeljica projekta: **mr.sc. Marina Oreb**

Pomoćnica voditeljice projekta: **Barbara Savin, dipl.ing.arh.**

Koordinator projekta: **Stjepko Kovačić, dipl.ing.građ.**

Administrativno-financijski koordinator: **Silvana Taslaman, ing.građ.**

Projekttni tim Zavoda:

**Nikola Karaman, Ivan Lukačević Verenac, Jelena Dadić,
Hrvoje Glavor, Daniel Jokić, Sanja Šaut, Marina Stenek ...**

studije - izlagači

Studija 1:

Komparativna analiza zakonskog okvira na polju zaštite i upravljanja prirodnog i kulturnog krajolika Hrvatske s preporukama

Biserka Bilušić Dumbović rođena 1956. u Zagrebu. Na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu diplomirala 1980. godine, a poslijediplomski studij Graditeljsko naslijeđe Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu pohađala od 1982. - 1984. godine. Magistarski rad Zaštita slike prostora povijesne jezgre Samobora obranila je 1988.godine. Stručno se usavršavala u okviru studijskog boravka u Bundesdenkmalamt u Beču 1992. godine. Doktorirala na Arhitektonskom fakultetu s temom Krajolik kao kulturno naslijeđe – metode prepoznavanja, vrjednovanja i zaštite kulturnih krajolika Hrvatske, 2012. godine. Zaposlena je u službi zaštite kulturne baštine od 1981. na poslovima arhitekta konzervatora, danas u Ministarstvu kulture, Konzervatorskom odjelu u Zagrebu, te odnedavno je i ravnateljica Konzervatorskog odjela u Rijeci. Naslovna predavačica izbornog kolegija Zaštita krajolika na Arhitektonskom fakultetu. Autorica je i voditeljica izrade više od dvije stotine konzervatorskih studija i elaborata za povijesne građevine i kulturno povijesne cjeline naselja. Objavila je niz znanstvenih i stručnih radova...

dr.sc. Biserka Dumbović Bilušić

Studija 2:

Provedba participacijskog procesa na području Dubrovnika, Sociološka studija – Istraživačko izviješće

Anka Mišetić rođena je 1964. Diplomirala je 1988. sociologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, magistrirala 1996. iz područja društvenih znanosti, polje sociologija te doktorirala 2001. godine. Od 1992. do 2014. zaposlena u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar kao znanstvena savjetnica. Posebno područje interesa su joj urbana sociologija, sociologija kulture i socijalna ekologija. Od 2007. godine voditeljica je znanstveno-istraživačkog projekta “Socijalna održivost i procesi urbane transformacije u Hrvatskoj” kojeg financira Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske. Od 2001. godine radi kao vanjski suradnik na Arhitektonskom fakultetu, od 2010. u naslovnom znanstveno-nastavnom zvanju izvanrednog profesora. Dobitnica je godišnje državne nagrade za znanost za 2004. godinu za društvene znanosti za knjigu: Gradski rituali - retradicionalizacija društvenog života u hrvatskim gradovima nakon 1990.

Objavila je četrdesetak znanstvenih i stručnih radova. Od 2014. stalno je zaposlena na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu na Kolegijima: Sociologija okolice, Urbana sociologija, Sociologija kulture; na Studiju dizajna: Socijalna ekologija, a na Hrvatskim studijima: Sociologija grada.

dr.sc. Anka Mišetić

Studija 3: Analiza katastra Dubrovnika 19. stoljeća s transkripcijom upisnika katastarskih čestica te izradom baze podataka

Sanja Buble, rođena 1957. u Hrvatskoj, diplomirala 1978. godine na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je i magistrirala 1997. godine s temom "Mjerni sustav Dioklecijanove palače". Radi u Ministarstvu kulture, Upravi za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskom odjelu u Splitu kao viši stručni savjetnik konzervator, a radila je kao znanstveni asistent u Mediteranskom centru za graditeljsko nasljeđe u Splitu. Stručno se usavršavala u Španiji, Italiji ..., uz znanstveno-istraživački i stručni rad na graditeljskoj baštini, uže područje interesa joj je zaštita i očuvanje ruralnih cjelina i krajolika s naglaskom na suhozidnu arhitekturu (zaštita Starogradskog polja kao kulturnog krajolika; priprema aplikacije za upis Starogradskog polja na Listu svjetske baštine) te mjere zaštite i prostorno planiranje u zaštićenim cjelinama. Suradnica je na Programu poticaja obnove raseljenih i zapuštenih sela Etno – eko Splitsko-dalmatinske županije, suradnica na IPA programu jadranske međunarodne suradnje Adristorical Lands. Sudionica znanstvenih i stručnih međunarodnih skupova, koautorica niza konzervatorskih elaborata te autorica stručnih i znanstvenih radova s temom istraživanja i očuvanja graditeljske baštine.

mr.sc. Sanja Buble

Studija 4: Identifikacija i valorizacija prirodne i gra- diteljske baštine područja Dubrovnika u prostornom kontekstu

Josip Belamarić, rođen 1953. u Hrvatskoj, diplomirao je na Sveučilištu u Zagrebu interfakultetski studij povijesti umjetnosti i muzikologije. Na tamošnjem Filozofskom fakultetu je potom magistrirao i doktorirao. Od 1979. je bio zaposlenik službe za zaštitu spomenika kulture u Splitu, a od 1991. do 2009. na dužnosti ravnatelja Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture (danas Konzervatorski odjel Ministarstva kulture) u Splitu. Od 1985. do 1996. predavao je Ikonologiju na studiju koji je prethodio današnjem studiju povijesti umjetnosti u Splitu. Od 2010. je zaposlen u Institutu za povijest umjetnosti, kao voditelj Centra Cvito Fisković u Splitu. Iste godine izabran je u zvanje znanstvenog savjetnika. Usavršavao se na više znanstvenih institucija u Europi i SAD-u. Objavio je više knjiga, te niz priloga i studija o urbanoj povijesti dalmatinskih gradova, te srednjovjekovnoj i renesansnoj umjetnosti. Urednik je dva časopisa, te niza izložbi. Izravno je radio na upisu trogirске povijesne jezgre, Starogradskog polja i sinjske Alke na Listu UNESCO-ve svjetske baštine. Dobitnik je više nagrada iz oblasti kulturne baštine.

dr.sc. Josip Belamarić

Studija 5:

Utjecaj promjene autentičnog kulturnog krajobraza Grada Dubrovnika kao važnog elementa identitetskog sustava na brand i imidž Grada te na uspješnost turističke destinacije

Ivo Kunst rođen je 1959. u Hrvatskoj. Diplomirao je 1982. godine, magistrirao 1987., a doktorirao 1994. godine na Ekonomskom fakultetu.

Stručnjak je za ekonomiju turizma i turističko planiranje destinacija, znanstveni suradnik, voditelj projekata u Institutu za turizam u Zagrebu.

Ključne kvalifikacije su mu ekonomsko planiranje, strateško planiranje u turizmu, upravljanje prostorom, kulturni turizam, ekonomika turizma, feasibility studije, razvoj proizvoda, razvoj turističkih i hotelskih projekata, masterplaniranje turističkih destinacija, projekti privatizacije, koncepti najbolje upotrebe, ocjena ekonomske isplativosti investicijskih poduhvata, procjena vrijednosti poduzeća, istraživanje i analize tržišta, benchmark analize i slično.

Usavršavao se na više znanstvenih institucija u Europi i SAD-u. Objavio je knjigu Hrvatski turizam i EU integracije: prilog razvojnjoj održivosti, te niz znanstvenih i stručnih radova

dr.sc. Ivo Kunst

Studija 6:

Identifikacija i valorizacija prirodnog i kulturnog krajolika pilot područja Dubrovnika - krajobrazni aspekt

Aleš Mlakar rođen je 1967. Diplomirao je 1994. godine na studiju krajobrazne arhitekture na Sveučilištu u Ljubljani, Biotehnički fakultet, Odjel za krajobraznu arhitekturu te 2006. doktorirao iz krajobrazne arhitekture na istom Odjelu. Od 1997. do 2000. godine na istom odjelu radi kao asistent, a od 2007. - 2012. kao predavač, te do danas kao asistent profesor u području krajobraznog planiranja.

Od 1994. do 2007. godine radi u Urbanističkom institutu u Ljubljani kao voditelj Odjela krajobrazne arhitekture i zaštite okoliša na izradi studija i analiza utjecaja na okoliš, istraživačkim projektima i detaljnom planiranju nacionalne važnosti.

Od 2007. radi u vlastitoj tvrtki Prostorsko načrtovanje Aleš Mlakar s.p. na poslovima istraživačkih projekata, izrada studija utjecaja na okoliš te detaljnog planiranja nacionalne i lokalne važnosti. Uključen je u izradu više projekata / studija u svezi krajobraznog planiranja i zaštite kulturne baštine.

dr.sc. Aleš Mlakar

Studija 6: Identifikacija i valorizacija prirodnog i kulturnog krajolika pilot područja Dubrovnika - urbanistički aspekt

Rođen 1958. u Hrvatskoj. Diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu, magistrirao na Prirodno matematičkom fakultetu, Odsjek geografije, završio specijalizaciju za gradsko i regionalno planiranje kroz Fullbright-ovu stipendiju u SAD-u. Kao konzultant radio na integriranom obalnom planiranju i upravljanju projektima u 9 zemalja, uglavnom mediteranskih, s naglaskom na prostorno uređenje, održivi turizam i upravljanje okolišem. U Hrvatskoj je radio uglavnom kao urbanist na brojnim planovima, uključujući i izradu GUP-a Grada Splita. Bio je u UNDP-u kao voditelj GEF COAST projekta u Dalmaciji s glavnim ciljem podupiranja održivog ruralnog razvoja. Specijalnost mu je prostorno i urbanističko planiranje, upravljanje obalnim poručjem i GIS, izgradnja kapaciteta i participatorno planiranje, strateške procjene utjecaja na okoliš itd. Viši planer, danas slobodni konzultant (UNDP, UNEP), povremeno gostujući predavač na odjelu za prostorno planiranje, Fakulteta građevinarstva, arhitekture i geodezije, Sveučilišta u Splitu.

mr.sc. Gojko Berlengi

Studija 6: Identifikacija i valorizacija prirodnog i kulturnog krajolika pilot područja Dubrovnika - konzervatorski aspekt

Rođena je 1950. u Švedskoj. Diplomirala je 1985. godine na Odjelu za arhitekturu, Sveučilišta Oulu u Finskoj te stekla zvanje Magistar znanosti u arhitekturi, urbanom planiranju i arhitektonskoj konzervaciji. Magistrirala na Sveučilištu u Stockholmu u Švedskoj 1992. Godine 1995. na ICCROM, UN-ESCO stekla je diplomu iz međunarodne arhitektonske konzervacije. Trenutno je u završnoj fazi pripreme doktorata. Radi u vlastitoj arhitektonskoj tvrtka, Katri Lisitzin Architect SAR/MSA koja se bavi urbanim planiranjem. Gostuje kao profesor i predavač na Aarhus Architecture u Danskoj te radi kao istraživač Švedskog sveučilišta za poljoprivredne znanosti. Katri Lisitzin je međunarodni ICCROM i ICOMOS stručnjak/konzultant za svjetsku kulturnu baštinu, arhitekturu i planiranje. Ima široko teorijsko i praktično radno iskustvo na integriranom upravljanju kulturnom baštinom, poznaje jugoistočnu Europu preko održavanja radionica i sudjelovanja u obuci na Planovima upravljanja područja svjetske baštine, stručnjak je u procjeni utjecaja na okoliš i planiranju okoliša, te procjeni utjecaja na kulturnu baštinu za znamenitosti svjetske baštine (HIA ICOMOS).

mr.sc. Katri Lisitzin

diseminacija - participacija

Studijsko putovanje 10. - 15. 9 2013.

Obilazak regije Alpes-Provence - Cote d'Azur (jug Francuske)

Storm Chasers 20.10.2014.

Daniel Pavlinović, Boris Bašić,
Zlatko Barać, Hrvoje Margaretić

Međunarodni simpozij 6.-7.11.2014.

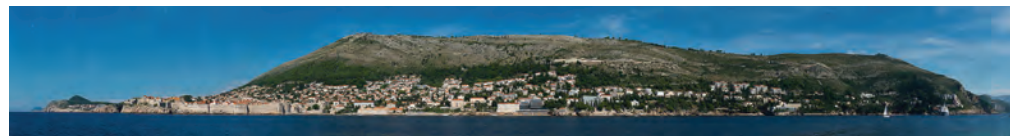
Budućnost povijesnog urbanog krajolika
Grada Dubrovnika, nove metodologije urbane konzervacije
u kontekstu upravljanja prostornim razvojem

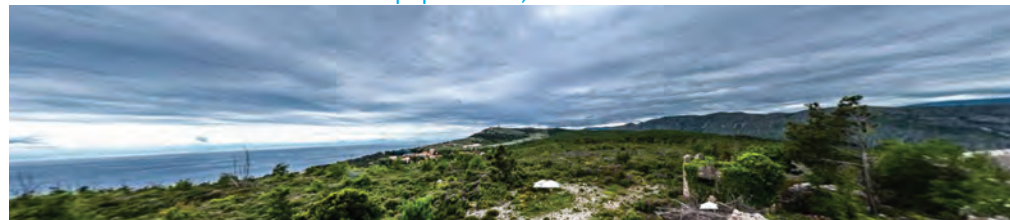
Krajolik - pozornica života 7.11.2014.

Željko Šoletić
dvije najveće fotografije u Hrvatskoj

panoramska fotografija 170: Pogled na Dubrovnik s Lokruma 6,14 gigapixels
224078x27399 odnosno u izvorniku 79,04 metara x 9,66 metara pri 72ppi, printana
na papiru 9 x 1,1m

panorama 360 fotografija: Plato Srđa, printana na papiru 4 x 0,9m

giga pan fotografija: Rijeka dubrovačka s Golubovog kamena (rekord s 11,23 gigapixels)
el) umanjena verzija 157498x39694 pixels ("samo" 6,25 gigapixels) printana na
ceradi 11 x 2,80m

KRAJODRAZI 29.1.2015.

Brošura i karta prekograničnog područja
Jasminka Grgurević, Mašo Čekić, Marija Nikolić,
Maja Nodari, Davor Mojaš, Nora Mojaš

Video "Baština - pokretač razvoja" 6.2.2015.

ArtFORMAT
Mario Bukvić i Oliver Pezo

Maja Nodari
povjesničarka umjetnosti - predstavnica Ministarstva kulture

Joško Belamarić
povjesničar umjetnosti

Maroje Mrduljaš
teoričar i kritičar arhitekture

Gojko Berlengi
arhitekt i urbanist

Aleš Mlakar
kolaborativni arhitekt

Aleksandra Kapetanović
Lithuga Expedicija, Kobarid

Katri Lisitzin
arhitektica i konstruktorka

Čovječanstvo zajednički dijeli

Marina Oreb
razmatračica Zavoda za prostorno uređenje DŽZ

Završna konferencija 6.2.2015.

Biserka Bilušić-Dumbović, Aleš Mlakar,
Katri Lisitzin, Marko Peterlin, Željko Šoletić

Tiskani materijali

Katalog, Priručnik, Smjernice

Prijevod

- Evropska povelja o prostornom planiranju
- Preporuke Odbora ministara zemljama članicama o smjernicama za provedbu Europske konvencije o krajobrazima
- Smjernice za procjenu utjecaja na baštinu za dobra svjetske kulturne baštine

BAŠTINSKI SUSTAVI I PROSTORNO PLANIRANJE

(Konvencija o EU krajobrazima, 2000.;
Faro konvencija 2005.; Povelja o prostornom planiranju, 2013.)

Baština u kontekstu prostornog planiranja se razmatra kroz viđenje baštine kao zajedničkog dobra, kroz buđenje svijesti o značaju baštine kao novom fenomenu, kroz potrebu njene zaštite, kroz potrebu njenog sagledavanja zajedno sa širim prirodnim i ruralnim okruženjem, kroz pritiske na kulturnu baštinu i moguće održivo upravljanje, te ulogu identiteta baštine, čimbenika društvene, teritorijalne i kulturne kohezije.

Krajolik se smatra baštinom u kontekstu prostornog planiranja i predstavlja vitalan dio kulturnog identiteta, ekologije, okoliša i društva te doprinosi gospodarstvu i razvoju županije kroz njegovu zaštitu, upravljanje i planiranje.

Kontekst

Sukob između očuvanja karaktera postojećih povijesnih gradova u povijesnom okruženju i "promjena" danas formira osnovni diskurs za konzervaciju i planiranje. Danas je suživot turizma/razvoja i povijesnih mjesta postao glavni cilj u upravljanju i planiranju povijesnih područja. Ovaj članak razmatra aktualne sukobe između ideja očuvanja baštine i razvoja regija kroz neodgovarajući turistički i drugi razvoj i zalaže se za održiv pristup planiranju i upravljanju povijesnih mjesta temeljen na očuvanim krajobraznim vrijednostima ali i vrijednostima zajednice te kulturnim i krajobraznim politikama.

rezultati projekta, smjernice - izdvojeno

Ugroženost prostornog identiteta jadranske Hrvatske

Urbanizacijski procesi se ističu kao kvantitativno i po učincima najvažniji faktor promjena obalnog krajobraza. Oni proizvode barem dva važna učinka na krajobraz i to litoralizaciju često na način da se ugrožavaju zatečene vrijednosti unutar užeg obalnog pojasa (slike grada povijesnih gradova), te istovremeno napuštanje tradicionalnih ruralnih naselja u zaleđu i na otocima, što vodi u zapuštanje i nestajanje vrijednih kulturnih krajobraza i konačno gubitak prostornog identiteta jadranske Hrvatske.

Dobar pokazatelj intenziteta pritiska na uski obalni pojas i njegovih posljedica je stupanj urbanizacije hrvatske obale. Prema podacima nadležnog Ministarstva u periodu od 1960. - 2000. godine, dakle 40 godina, potrošeno je odnosno urbanizirano gotovo 5 puta više obale nego što su potrošile sve prethodne generacije prije 1960.g. Pitanje je da li dostignuta razina blagostanja u obalnim gradovima i općinama opravdava ovako enormnu potrošnju najvrjednijeg i neobnovljivog prostornog resursa.

Širenje naselja kao rezultat demografskog rasta nije generator pritiska već su to prije svega nekretninski projekti namijenjeni povremenom stanovanju te u manjoj mjeri turizam.

Razvojni pritisci i urbanizacijski procesi vode u transformacije prostora kako cijelog prostora jadranske Hrvatske tako i krajobraza Dubrovačko-neretvanske županije te Svjetske baštine Grada Dubrovnika.

Industrija turizma koja traži vrijedne lokalitete za razvoj kao i masovna potrošnja i komercijalizacija baštine grada Dubrovnika, koja se odvija na dnevnoj bazi, predstavlja opasnost da Grad u potpunosti izgubi svoj identitet, svoj genius loci, da ostane izdvojen iz prostornog konteksta u kojem je nastao, fizički devastiran neprimjerenim razvojem, a da se njegov pravi značaj i baštinske vrijednosti radi kojih je upisan na listu svjetske baštine zauvijek izmijene.

Krajobraz kao baština u kontekstu prostornog planiranja – Nove me- todologije urbane konzervacije

Kroz prostorno planiranje uočena je nemogućnost očuvanja mnogih aspekata prostora koji su baštinjeni uslijed zakonske i planske manjkavosti ali i sustava prostornog planiranja koji ne sagledava prostor cjelovito. Ugroženi su vrijedni povijesni prirodni i ruralni krajolici, te urbane cjeline koji s obzirom da nisu nikad istraženi i valorizirani na pravi način u prostornom kontekstu nisu adekvatno ni zaštićeni. Uočeno je i postepeno smanjivanje zaštite kroz prostorno plansku dokumentaciju. Veliki interes investitora za gradnjom duž naše obale uzrokovao je izradu brojnih planskih dokumenata u kojima se vrijednosti krajobraza/baštine često ne tretira na odgovarajući način, odnosno na način koji bi osigurao očuvanje njegovog karaktera i identiteta.

S obzirom na povijesno izrazito pregnantan prostor kakvo je područje bivše Dubrovačke Republike, a sam Grad Dubrovnik je svjetska baština na listi UNESCO-a i s obzirom na nedostatak osnovnih argumenata zašto se štite pojedini dijelovi prostora iako se zna da su vrijedni, bilo je potrebno dodatno istražiti ovo područje ali i ustanoviti i razviti specifične nove metodologije urbane konzervacije u kontekstu upravljanja prostornim razvojem.

Istražene su metode koje se nude u identifikaciji, valorizaciji, zaštiti i upravljanju, te je bila namjera da se prilagođene za određeno područje mogu primjeniti i na druga područja.

Kroz projekt započeto je formiranje baze znanja o odabranom pilot području, što se pokazalo izuzetno važnom podlogom za sve buduće razvojne koncepte i bez koje se u današnje vrijeme ne može planirati u gotovo niti jednom hrvatskom gradu radi njihovog povijesnog značaja.

Provedena je identifikacija i valorizacija urbanog, ruralnog i prirodnog krajolika Grada Dubrovnika pri tom sagledavajući UNESCO svjetsku baštinu - stari Grad Dubrovnik u širem povijesnom i prirodnom okruženju. Analizirane su morfološke, arheološke, povijesne, kulturne i prirodne karakteristike prostora te njihovi međudnosi kao i analiza promjena. Također je uočena važnost analize percepcije krajolika od strane javnosti – iz pogleda povijesnog razvoja kao i njegove suvremenosti u pokušaju utvrđivanja povijesnog i suvremenog identiteta Grada Dubrovnika. Pri tom je prostor promatran kao cjelina u pokušaju primjene nove politike zaštite prostora koja se ne temelji na zaštiti prostornih karakteristika samo određenih područja iznimnih vrijednosti već na prepoznatoj kvaliteti ukupnog okoliša-krajolika, bilo da je izniman, svakidašnji ili degradiran.

Uključeno je i kombinirano više pristupa istovremeno, povezivajući ekološki, arheološki, povijesni, kulturni, perceptivni i ekonomski pristup. Također je potrebno naglasiti i društveni aspekt te značaj procesa participacije i povećanja svijesti javnosti koji je proveden kroz ovaj Projekt na temu važnosti baštine i svijesti građana o vrijednosti prostora u kojem žive ali i potrebu da se participacija provodi i u samom procesu prostornog planiranja kroz uključenje građana, civilnih udruga, stručne javnosti u svim fazama izrade prostornog plana.

U sklopu projekta izađeno je nekoliko studija koje su izvršile integralno vrednovanje prostora-krajobraza Dubrovnika kroz novi sustav vrednovanja, a koji uvažava dva bitna principa:

- cjelokupni krajobrazni, uključivo urbani prostor treba razmatrati i vrednovati kao nedjeljivu cjelinu;
- integralno vrednovanje uključuje više kriterija čijom primjenom se generira više vrijednosnih slojeva koji kao vrijedne mogu identificirati različite prostore, ali zajedno (na osnovu njihovog preklapanja i agregiranja) prikazuju stupanj gustoće odnosno koncentracije krajobraznih vrijednosti.

Na osnovi gornjih polazišta odabrani su kriteriji po kojima je moguće prikazati različite slojeve vrijednosti i čitav prostor u obuhvatu studije jednoznačno i transparentno ocjenjivati. Završno integralno vrednovanje, između ostaloga, omogućava ar-

gumentirano izdvajanje područja najviših vrijednosti, koja treba dugoročno/strateški zaštititi od promjena, odnosno očuvati za buduće generacije.

Analize područja izrađene su najsuvremenijom tehnologijom (GIS), a sukladno EU Konvenciji o europskim krajobrazima iz 2000. godine i međunarodno prihvaćenim metodama suvremene konzervatorske teorije i prakse u zaštiti svjetske baštine, uključujući i Procjenu utjecaja na baštinu za dobra Svjetske kulturne baštine (HIA) iz 2011. godine kao najnoviji ICOMOS alat za lokalitete svjetske baštine.

Konvencije, deklaracije, povelje, smjernice

Kroz **Ljubljansku deklaraciju o teritorijalnoj dimenziji održivog razvoja iz 2003. godine** utvrđena su tri aspekta održivog razvoja: ekonomska održivost, ekološka održivost i socijalna održivost. Prvi aspekt podrazumijeva ekonomski rast i razvoj, drugi obuhvaća integritet ekosustava i brigu o njegovom kapacitetu i bioraznolikosti, dok posljednji obuhvaća vrijednosti kao što su jednakost, osposobljenost, dostupnost i učešće. Pored ove tri komponente, principi održivog razvoja europskog kontinenta uvode i četvrtu dimenziju – dimenziju kulturne održivosti.

Svrha novog pristupa koji predlaže ICOMOS jest da **Procjena utjecaja na baštinu (HIA)** pruži činjenične osnove za objektivnu i transparentnu procjenu utjecaja promjena koje bi potencijalno mogle djelovati na Iznimnu Univerzalnu Vrijednost (OUV) pojedinog lokaliteta i njegovo okruženje koristeći HIA pristup.

Bivše ocjene promjena u okolišu, na primjer Procjene utjecaja na okoliš (EIA), pokazale su se nedostatnima kad se primjenjuju na dobra Svjetske baštine. Dobro se uglavnom promatra kao izdvojen objekt, a utjecaj samo vizualno. Ne cilja se na OUV Svjetske baštine i njegove atribute. Kumulativni učinci, odnos s okruženjem i područjem utjecaja te ostali bitni elementi integriteta i autentičnosti dobra najčešće nisu tretirani na odgovarajući način.

S druge strane svaka HIA mora biti prilagođena planiranju i odlučivanju. Može se provesti kao nezavisna procjena kad je potrebno, a može biti uključena u tekuće procese planiranja i evaluacije i provoditi se paralelno s njima. Pokazalo se korisnim da se HIA provede u ranijoj fazi, tako da se na vrijeme ukaže na važna pitanja s kojima će se trebati suočiti. Mnoga dobra Svjetske baštine zahtijevaju da HIA bude uključena već u prijedlog svakog projekata.

Pariška deklaracija o baštini kao pokretaču razvoja iz 2011. godine priznala je učinke globalizacije na društva, koja se očituju u iscrpljivanju njihovih vrijednosti, identiteta i kulturne raznolikosti, te njihove materijalne i nematerijalne baštine u najširem smislu. Stoga se mora ispitati odnos između razvoja i baštine.

Deklaracija je namijenjena međuvladinim organizacijama, državnim i lokalnim vlastima, svim institucijama, stručnjacima, a preporučuje aktivnosti u okviru tema: Baština i regionalni razvoj, Povratak umjetnosti građenja, Turizam i razvoj, Baština i ekonomija i Interesne skupine i osposobljavanje

Konvencija o europskim krajobrazima iz 2000. godine promiče zaštitu, upravljanje i planiranje europskim krajobrazima i organizira europsku suradnju o pitanjima krajobraza, posvećen je svim aspektima europskih krajobraza. Konvencija se odnosi na cijeli teritorij stranaka i pokriva prirodna, ruralna, urbana i periurbana područja. Odnosi se na one krajobraze koji se smatraju izvanrednim kao i na one u svakodnevnom okruženju ili na degradirane krajobraze.

Konvencija ima za cilj potaknuti javne vlasti na usvajanje politika i mjera na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini za zaštitu, upravljanje i planiranje krajobraza diljem Europe. Predviđa fleksibilan pristup krajobrazu u rasponu od strogog očuvanja kroz zaštitu, upravljanje i poboljšanje do aktualnog stvaranja.

Potpisnice ove konvencije se obvezuju:

- da će krajobraze zakonom priznati kao bitnu sastavnicu čovjekovog okruženja, izraz raznolikosti zajedničke kulturne i prirodne baštine, te temelj identiteta područja;
- da će uspostaviti i provoditi krajobrazne politike koje imaju za cilj zaštitu krajobraza, upravljanje i planiranje, donošenjem posebnih mjera određenih člankom 6.;
- da će uspostaviti postupke sudjelovanja javnosti, lokalnih i regionalnih vlasti te drugih strana koje su zainteresirane za određivanje i provedbu krajobraznih politika navedenih u stavku b. ovoga članka;
- da će ugraditi krajobraz u svoje politike regionalnog i urbanističkog planiranja te u svoje politike u vezi s kulturom, zaštitom okoliša, poljoprivredom, socijalnom i gospodarskom politikom, kao i u sve druge politike koje bi mogle izravno ili neizravno utjecati na krajobraz.

Okvirna konvencija o vrijednosti kulturne baštine za društvo ili Faro konvencija iz 2005. inovativna je u povezivanju koncepta “zajedničke europske baštine” s ljudskim

pravima i temeljnim slobodama za koje Vijeće Europe ostaje jedno od povijesnih čuvara. Faro Konvencija daje izvorni doprinos pitanjima vezanim za “zajednički život”, kvalitetu života i životnog okruženja u kojem građani žele napredovati.

Kroz Faro Konvenciju promiče se šire razumijevanje baštine i njenog odnosa prema društvu.

U Europskoj povelji o prostornom planiranju - Vizija europskih gradova i regija – prostor Europe u 21. stoljeću iz 2013. godine poseban naglasak dat je ulozi prostornih planera i njihovoj struci.

Prostorno planiranje je alat za upravljanje projektima koja omogućava svim građanima, udruženjima i tvrtkama da ostvare svoj potencijal unutar kolektivnog, harmoničnog i uravnoteženog okvira. Orijentirano ka akciji i inovaciji, prostorno planiranje omogućava suradnju i socijalnu koheziju u Europi.

Europi su potrebni gradovi i regije (prostor) koji su snažni i dobri za život. Prostorno planiranje je zato od presudnog značaja za budućnost Europe. Ono naročito pomaže u očuvanju zajedničkih resursa prostora, zraka i vode koji su izloženi sve većim pritiscima razvoja. Ako Europa želi da ostvari održiv ekonomski razvoj i izgradi poštena i pravedna društva neophodno je efikasno planiranje. Posebna snaga prostornog planiranja je njegova sposobnost da stvori mogućnosti i da se suprotstavi prijetnjama novih razvojnih aktivnosti. Prema tome, ono je u svojoj perspektivi dugoročno, ali ima mogućnost hitnog djelovanja.

U svjetlu svih ovih povelja i konvencija projekt Baština – pokretač razvoja dao je smjernice koje imaju za cilj predložiti niz mjera i konkretnih preporuka kojima će se unaprijediti razumijevanje krajobraznih vrijednosti, poboljšati njihova zaštita te ojačati postupci planiranja i upravljanja krajobrazom. Dodatno se ovim smjernicama želi afirmirati shvaćanje da briga o krajobrazu i zaštita vrijednih krajobraza ne znači zapreku razvoju, već upravo suprotno, razvojnu priliku. Smjernice i preporuke u nastavku su rezultat rada na projektu “Baština - pokretač razvoja”. Naravno da su korišteni i rezultati drugih projekata i istraživanja koji su se bavili temama krajobraza kao i odgovarajuća međunarodna iskustva.

Smjernice za sustavna unaprjeđenja upravljanja baštinom s naglaskom na unapređenje zaštite, upravljanja i planiranja krajobraza Osiguranje pravnog i strateškog okvira

Jedan od prvih koraka treba biti osvješćivanje važnosti i potencijala metodologija i tehnika krajobraznog planiranja među donositeljima odluka u ključnim resorima (priroda i okoliš, kultura, prostorno uređenje). Bitno je afirmirati koncept krajobraza u njegovom cjelovitom (sinteznom) značenju, dakle kao nositelja svih prostornih vrijednosti, prirodnih, ekoloških, kulturnih materijalnih i nematerijalnih. Drugim riječima, tehnike krajobraznog planiranja se praktično bave otkrivanjem vrijednosti cjeline koje su veće od prostog zbroja vrijednosti pojedinih komponenti. Zato je važno naglasiti potencijale krajobraznih metodologija u izradi stručnih podloga za prostorno planiranje. Preporuka je organiziranje multidisciplinarnog tima stručnjaka kao ad hoc tijela ili ekspertne grupe koja će kompetentno prikazati najbolje praktične primjere primjene krajobraznih metodologija. Potrebno je pokazati da se zaštitni interesi u prostornim planovima tretiraju fragmentirano kao posljedica utvrđenih formata planskih dokumenata i kao posljedica podijeljene nadležnosti (prirodna baština, kulturna baština i krajobraz), a dijelom i kao posljedica nedovoljnog poznavanja krajobraznih metodologija. Obzirom na važnost i složenost, zakonska je obveza temeljem ratificirane Konvencije o europskim krajobrazima, ugraditi je u zakone RH pa tako i u Zakon o prostornom uređenju.

Predlaže se pripremiti dopune postojećih zakona (Zakon o zaštiti prirode, Zakon o zaštiti kulturnih dobara i Zakon o prostornom uređenju) i usuglasiti ih sa zahtjevima iz Konvencije te kroz postupak paralelnog dopunjavanja više zakona postići veći stupanj njihove međusobne usklađenosti. Važno je istaći da će se kroz integraciju novih odredbi vezanih za krajobraz otvarati mogućnost bolje međusektorske komunikacije i dubljeg povezivanja različitih resora što će dovesti do boljeg međusobnog razumijevanja i u konačnici boljih zakonskih prijedloga i njihove provedbe.

Obveze krajobraznog vrednovanja

Umjesto izrade samostalne Nacionalne strategije zaštite krajobraza predlaže se da se osnovni zahtjevi Konvencije ugrade u Zakon o prostornom uređenju (kao što su implementirane obveze iz Protokola o integralnom upravljanju obalnim područjem Sredozemlja). Također, u odgovarajućoj formi bi obveze iz Konvencije trebale biti interpretirane i primijenjene u Strategiji prostornog razvoja Republike Hrvatske koja je u izradi.

Suštinski doprinos može se postići tako da se Zakonom o prostornom uređenju propišu konkretne, praktične obveze o zaštiti i planiranju krajobraza kroz prostorne planove.

Predlaže se razmotriti opciju da se studije krajobraznih vrednovanja rade u okviru županijskih planova (uključujući krajobraznu tipologiju i analize pogodnosti i ranjivosti) iz razloga cjelovitosti obuhvata, a stoga što je županijska razina neusporedivo primjerenija za analize ranjivosti i pogodnosti.

Istovremeno, za najvrjednije i najranjivije prostore poželjno je izraditi dodatne detaljnije studije krajobraznog vrednovanja. Primjer za to je upravo pilot područje Dubrovnika. Takav selektivni, stupnjevani pristup sa dvije razine detaljnosti bi doprinio fleksibilnosti i racionalnosti sustava.

Pri tome je važno da studije krajobraznog vrednovanja nemaju u fokusu isključivo zaštitne interese (kao argumentacija za status zaštite koji isključuje gradnju) već je jednako važno da tamo gdje su zahvati mogući krajobrazne studije prepoznaju i naglase zatečene vrijednosti koje se budućim zahvatima poštuju i kreativno dopunjuju antropogenim zahvatima.

Krajobrazno planiranje i alternativni pristupi u planiranju namjene površina

U izradi prostornih planova trenutno dominira tvrdo razgraničavanje namjena, posebno kada se radi o područjima izdvojenim od naselja. Primjer su izdvojene turističke zone ili rekreacijske zone (npr. golf tereni i popratni sadržaji). Tvrdo određivanje zona pokazuje velike probleme u provedbi o čemu govori i veliki udio zona kroz duži vremenski period koje nisu realizirane niti je pokrenuta izrada detaljnije planske dokumentacije. Pored toga metodologija za izbor lokacija za te zone nije razrađena niti ujednačena.

Predlaže se razmotriti alternativni pristup kojim se definiraju područja koja nisu pogodna za prenamjenu odnosno urbanizaciju zbog zatečenih prirodnih, kulturnih, krajobraznih i drugih vrijednosti. Znači definira se sustav otvorenih područja koji zbog svojih vrijednosti zaslužuje da ostane u prirodnom odnosno zatečenom stanju (npr. kulturni krajobrazi) ili kao važne prirodne cezure. Striktno se ne definira položaj i obuhvat zone nego se definiraju područja gdje one ne trebaju biti. Krajobrazne metodologije, posebno analize ranjivosti su odličan alat koji omogućava metodološki konzistentno definiranje ovih područja.

Prečeste izmjene planskih rješenja umanjuju njihovu stručnu vjerodostojnost.

Krajobrazne vrijednosti i turistički prostor

Najvažniji pritisci na prirodne krajobraze su posljedica planiranja novih izdvojenih građevinskih područja izvan naselja kao i pojedinačna izgradnja izvan građevinskih područja. Po definiciji, planiranje izdvojenih građevinskih područja izvan naselja znači trajni gubitak prirodne prostorne cjeline iz koje je novi zahvat saglediv. Ovo je ireverzibilan proces kojim se kontinuirano smanjuje udio prirodnih krajobraza i postupno mijenja vizualni doživljaj i atraktivnost cijele hrvatske obale.

Zakon o prostornom uređenju, čak i unutar zaštićenog obalnog područja, omogućava planiranje novih izdvojenih građevinskih područja izvan naselja čime dugoročno ugrožava bitan element atrakcijske osnove održivog turizma kao najvažnijeg ekonomskog sektora. Nužno je i kroz Zakon naglasiti da se otvaranje novih izdvojenih građevinskih područja dopušta samo iznimno i za projekte naglašenog javnog interesa. Postoji dovoljno tradicionalnih ruralnih naselja gdje se interes njihove obnove može povezati s interesom za turistički razvoj. Da je ovaj problem ipak dijelom prepoznat govori nova zakonska odredba prema kojoj izdvojeno građevinsko područje izvan naselja za koje u roku od pet godina od dana njegova određivanja nije donesen urbanistički plan uređenja ili do kojega nije izgrađena osnovna infrastruktura, prestaje biti građevinsko područje.

Sličan potencijalni problem predstavljaju i pojedinačni zahvati izvan građevinskih područja za potrebe prijavljenog obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva i pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga na zemljištu površine od najmanje 3 ha.

Svaki zahvat na netaknutim prirodnim područjima predstavlja nepovratni gubitak. Na stupanj mogućeg utjecaja dodatno utječu zatečene krajobrazne vrijednosti kao i kvaliteta intervencije u prostoru u smislu odnosa prema tim vrijednostima i uspostavljanju skladnog odnosa s njima. Zato prvi obvezni zahtjev u planiranju novih izdvojenih građevinskih područja izvan naselja mora biti krajobrazno vrednovanje kao preduvjet za izbor lokacije. Drugi obvezni uvjet ovih zahvata treba biti arhitektonska izvrsnost što treba biti osigurano kroz odgovarajuće procedure.

Razvojno planiranje i baština

Razumijevanje i kreativna interpretacija lokalnog kulturnog konteksta jedini osiguravaju skladnost budućih intervencija u prostoru. Upravo to je temeljni razlog zašto je baština nekog teritorija, pored vrijednosti koju ima po sebi, pored vrijednosti kao identitetski temelj zajednice koja živi na tom teritoriju ujedno i bitan gospodarski kapital tog teritorija. Svijet je svakim danom sve pretrpaniji sličnim projektima globalističke arhitektonske konfekcije koji zanemaruju lokalni kulturni kontekst. Ukoliko su njihovi gospodarski efekti kratkoročni kao što je slučaj s dominantno nekretnim projektima povremenog stanovanja onda je njihov smisao još upitniji. To znači da će posebnost, privlačnost i vrijednost regija i destinacija koje i kroz nove projekte uspijevaju sačuvati svoj identitet i duh mjesta, u budućnosti biti sve veća. Zadatak je prostornog planiranja i prostornih planova, kao po definiciji integrativnijih i dugoročnijih, da među subjektima razvojnog planiranja osvijeste važnost i vrijednost baštine kao dugoročnog ekonomskog resursa čija će vrijednost, ukoliko je se čuva i održava, samo rasti.

Shvaćanje vrijednosti i uloge baštine pred razvojno planiranje postavlja dodatni zadatak osmišljavanja inovativnih načina njenog održivog korištenja. Veliki izazov je turistički razvoj, njegovo dimenzioniranje i kreiranje takve ponude koja dugoročno ne ugrožava baštinske vrijednosti.

Postupci procjene utjecaja i provjere planskih i projektnih rješenja

Unaprjeđivanje postupaka procjene utjecaja i provjere odnosno verifikacije planskih i projektnih rješenja je gotovo jednako važno kao i postojanje kvalitetnih prostorno planskih dokumenata. Podreguliranost u prostornim planovima ostavlja slobodu koja može biti zloupotrebljena ukoliko se ne predviđaju postupci dodatnih verifikacija (npr. PUO ili npr. obaveza urbanističko arhitektonskog natječaja). S druge strane pre-reguliranost odnosno pretjerana krutost planskih rješenja i režima zaštite oduzima kreativnu slobodu interpretacije zadatka bez koje se teško dolazi do najboljih projektnih rješenja, pogotovo kod zahvata u vrijedna i osjetljiva okruženja.

Prema tome važna preporuka je - što je kulturno povijesni i krajobrazni kontekst vredniji, što su veća očekivanja od projektnih rješenja, to je važnija dobro odmjerena planska regulacija, dopunjena postupcima provjere i verifikacije planskih i projektnih rješenja od strane kompetentnih tijela te uz korištenje adekvatnih metodologija.

SPUO je jedan takav postupak koji na regionalnoj razini provjerava utjecaje, prevencira one negativne i optimizira planska rješenja. Npr. projekt na Srđu svojom veličinom i vrijednošću područja u koje intervenira je prirodni zadatak strateške procjene prostornog plana područne razine. U konkretnom slučaju procjena utjecaja mora razmotriti barem 3 grupe pitanja:

1. utjecaji na integralne vrijednosti cjeline dubrovačkog povijesnog urbanog krajobraza koga čine dobro Svjetske baštine te njegov setting i zone utjecaja,
2. utjecaji projekta na ekonomski i društveni razvoj,
3. alternativne opcije lociranja ovakvih sadržaja u širem gravitirajućem području Dubrovnika i ocjena razvojnih prednosti i nedostataka tih opcija.

Prva grupa pitanja, u slučaju područja Dubrovnika, zahtijeva da se standardni SPUO pristupi metodološki unaprijede korištenjem dobrih praksi HIA. Formalno pravni okvir za ovaj segment strateške procjene postoji i u nadležnoj uredbi gdje se propisuje

GIS tehnologije u krajobraznom i prostornom planiranju

da strateška procjena, između ostaloga, analizira i značajne utjecaje planskih rješenja na kulturno povijesnu baštinu i krajobraz.

Druga grupa pitanja se odnosi na utjecaje projekta na ekonomski i društveni razvoj. Važno je realno ocijeniti pozitivne utjecaje koji se često precjenjuju, pogotovo kod nekretninskih projekata za povremeno stanovanje. Također je važno naglasiti koji od utjecaja, pozitivni ili negativni, se odnose na lokalnu zajednicu.

Treća grupa je specifična za SPUO. Njena prednost i dodatna vrijednost je da kroz razmatranje alternativnih opcija omogućava širi, regionalni pristup u ocjeni utjecaja i koristi. To znači da je potrebno ocijeniti koje su koristi i utjecaji od opcije ili razvojnog modela prema kojem se izbjegava daljnja koncentracija sadržaja na užem području Dubrovnika (osim onih koji su dio potreba razvoja samog Grada i njegovih stanovnika). Prema tome, doprinos SPUO treba biti da traži razmatranje alternativnih opcija, u ovom slučaju razvojnih modela koji aktiviraju šire gravitirajuće područje Dubrovnika i doprinose ravnomjernijem urbanom i ruralnom razvoju.

Projektom je pokazano da krajobrazne metodologije nude alate za integralno vrednovanje baštinskog kapitala nekog teritorija. Analize ranjivosti, privlačnosti i pogodnosti su u funkciji racionalizacije i optimizacije donošenja lokacijskih odluka, npr. u definiranju namjene površina u prostornim planovima. Nezamjenjiv alat u vršenju ovih analiza je GIS tehnologija. Preduvjet je postojanje digitalnih baza prostornih podataka koje se kao ulazni podaci u analizama koriste.

Za prostorne planere GIS je odličan dijagnostički instrument koji dodatno objektivizira prostorno planske analize, unosi racionalnost, daje konkretne argumente koji planska rješenja čine uvjerljivijim. Preporuke o važnosti korištenja GIS-a u prostornom planiranju se čine samorazumljivim i gotovo suvišnim iako stanje stvari pokazuje da je njegovo korištenje još uvijek više iznimka nego pravilo. Zato je važno korištenje GIS-a potaknuti ne samo propisima nego i programima usavršavanja.

Edukacija, sudjelovanje javnosti i participatorno planiranje

Legitimno je pravo pripadnika zajednice da sudjeluju u oblikovanju njene budućnosti. Dobro je poznato da se planovi oko kojih je postignut širi konsenzus članova zajednice puno jednostavnije provode. Zbog toga je participativno planiranje jedan od principa u planiranju javnih politika u svim razvijenim društvima. U Hrvatskoj su također stvorene zakonske pretpostavke za participaciju u svim resorima uključujući i sustav prostornog uređenja.

Činjenica da se razvojne dileme i prijepori sve češće razrješavaju referendumima naglašava važnost masovne popularne edukacije kojom će se što većem broju građana olakšati razumijevanje vrijednosti koje ih okružuju i razvojnih dilema pred kojima se nalaze.

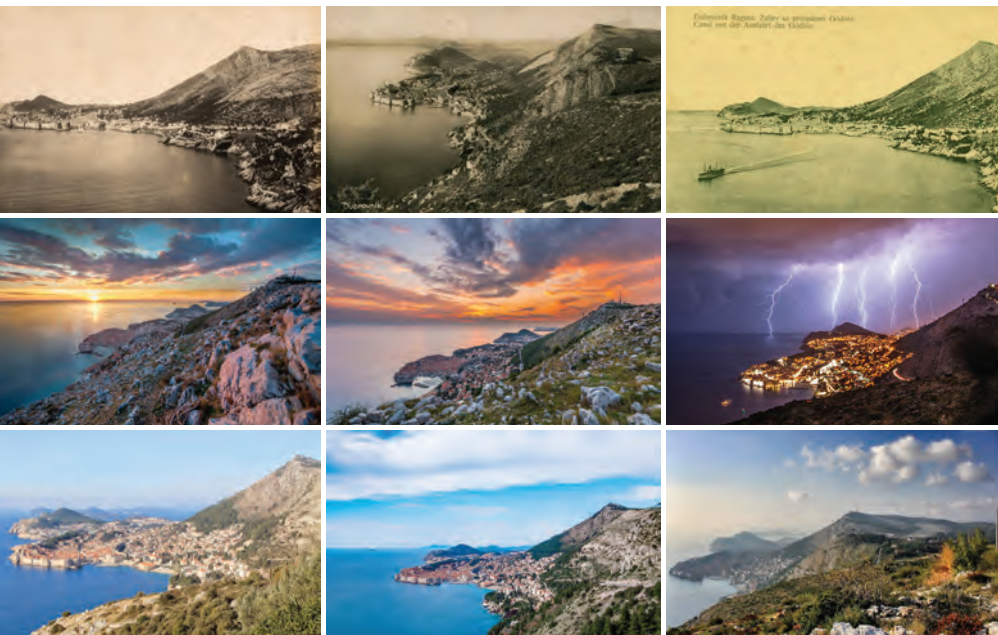
Obzirom na različita predznanja i upućenost u pitanja zaštite i razvoja preporučljivo je osmisliti programe edukacije i jačanja svijesti o baštinskim i razvojnim pitanjima prilagođene različitim skupinama unutar lokalne zajednice. Programi edukacije i jačanja svijesti mogu imati vrlo raznolike forme i zahtijevaju kreativne pristupe na način da se izbjegne jednosmjerni, ex cathedra i formalni pristupi te da se zainteresirane aktivno uključi u proces. Organizirati tematske fokus grupe određenih skupina zainteresiranih dionika na pojedine teme važne za prostorno planiranje, intervju s pojedinim viđenijim osobama u kojem će moći iskazati osobne vrijednosne sudove o baštinskim i krajobraznim vrijednostima koje ih okružuju. Kroz takvu interakciju će se svaki slijedeći program moći prilagođavati odnosno oblikovati uzimajući u obzir iskazane stavove i interese sudionika procesa.

Priredila: Barbara Savin, dipl.ing.arh.

Bibliografija

1. „Pariška deklaracija o baštini kao pokretaču razvoja“, usvojena u Parizu , u stožeru UNESCO-a, na 17. Generalnoj skupštini ICOMOS-a 2011.
2. „Konvencija o europskim krajobrazima“ usvojena od strane Odbora ministara Vijeća Europe, 19. srpnja 2000. (Zakon o potvrđivanju Konvencije o europskim krajobrazima „narodne novine“, broj 12/02. i 11/04.)
3. „Okvirna konvencija vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo“ ,Faro konvencija 2005. (Zakon o potvrđivanju Okvirne konvencije Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo, „Narodne novine“, broj 5/07.)
4. „Ljubljanska deklaracija o teritorijalnoj dimenziji održivog razvoja“ usvojila Europska konferencija ministara odgovornih za regionalno planiranje 13. (CEMAT) u Ljubljani 16.-17.09.2003.
5. „Europska povelja o prostornom planiranju - Vizija europskih gradova i regija – prostor Europe u 21. stoljeću“, koju je odobrila Generalna skupština Europskog savjeta urbanista (ECTP-CEU) u Barceloni 22.4.2013.
6. Smjernice za „Procjenu utjecaja na baštinu za dobra Svjetske kulturne baštine“ ICOMOS, 2011. godine (HIA).
7. Berleghi, Lisitzin, Mlakar. (2015) EU Projekt Baština - pokretač razvoj: „Identifikacija i valorizacija prirodnih i kulturnih krajolika pilot područja grada Dubrovnika“
8. Belamarić, J. et al. (2014.) EU Projekt Baština - pokretač razvoj: „Identifikacija i valorizacija prirodne i graditeljske baštine područja Dubrovnika u prostornom kontekstu“. Institut za povijest umjetnosti, Centar Cvito Fisković, Split
9. Krajolik: Sadržajna i metoda podloga Krajobrazne osnove Hrvatske (1999.) Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja, Zavod za prostorno planiranje; Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za ukrasno bilje, krajobraznu arhitekturu:

Potrebno je razvijati prostor, a istovremeno ne narušiti postojeće vrijednosti. Planiranje u prostorima kako izuzetno vrijednih tako i ambijentalnih povijesnih cjelina – na prostoru urbanih povijesnih krajolika izuzetno je osjetljivo. Stoga kroz razmjenu znanja i iskustava potrebno je doprinijeti interdisciplinarnom dijalogu i uvažavanju svih struka te pomoći regionalnoj, lokalnoj pa i državnoj upravi ustanoviti ispravan pristup temeljen na stvarnim vrijednostima zatečenim na pojedinom području.

Slika grada (setting) Dubrovnika) razni autori

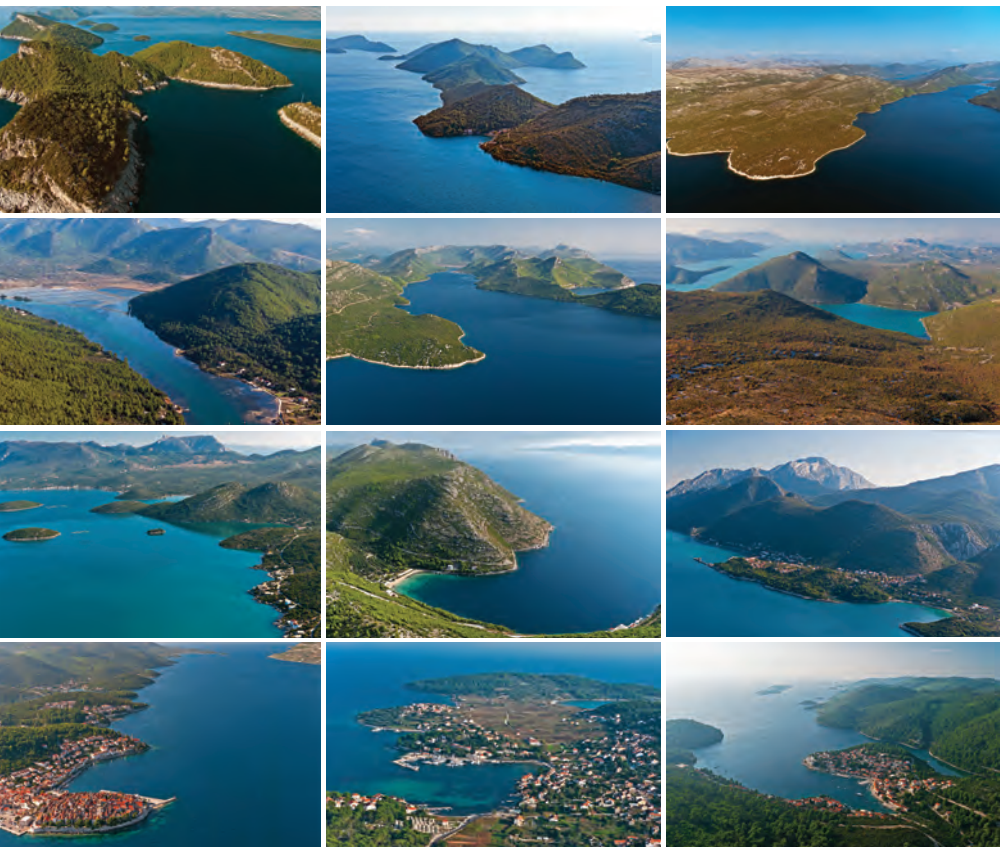
Povijesni krajolici Dubrovnika, 19. st. Thiard de Laforest (DAH) i 2014. Željko Šoletić

Dubovačko-neretvanska županija (krajolici) fotografije: Darko Vrbica

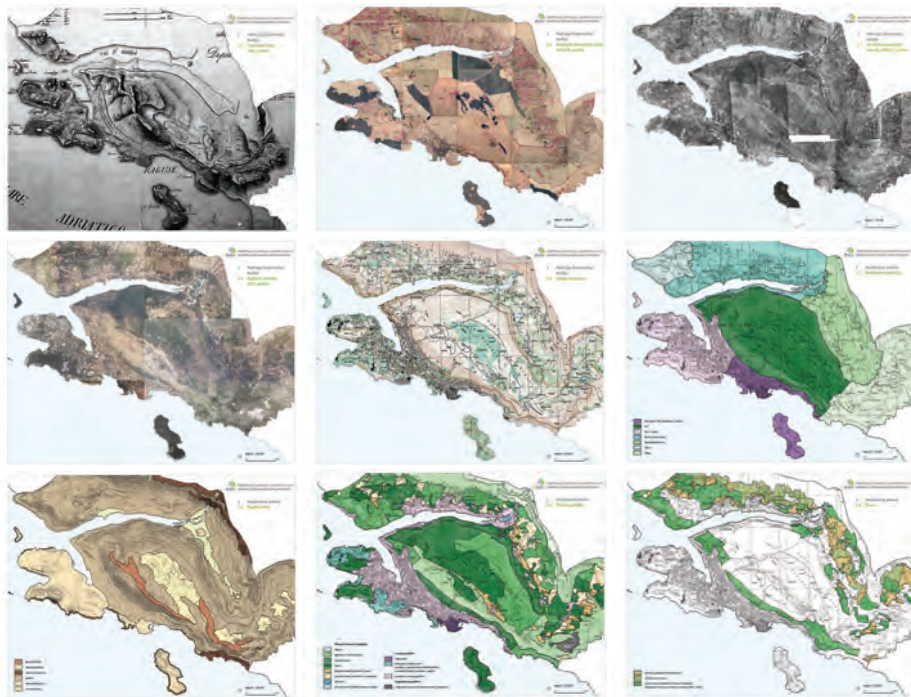
Dubovačko-neretvanska županija (krajolici) fotografije: Darko Vrbica

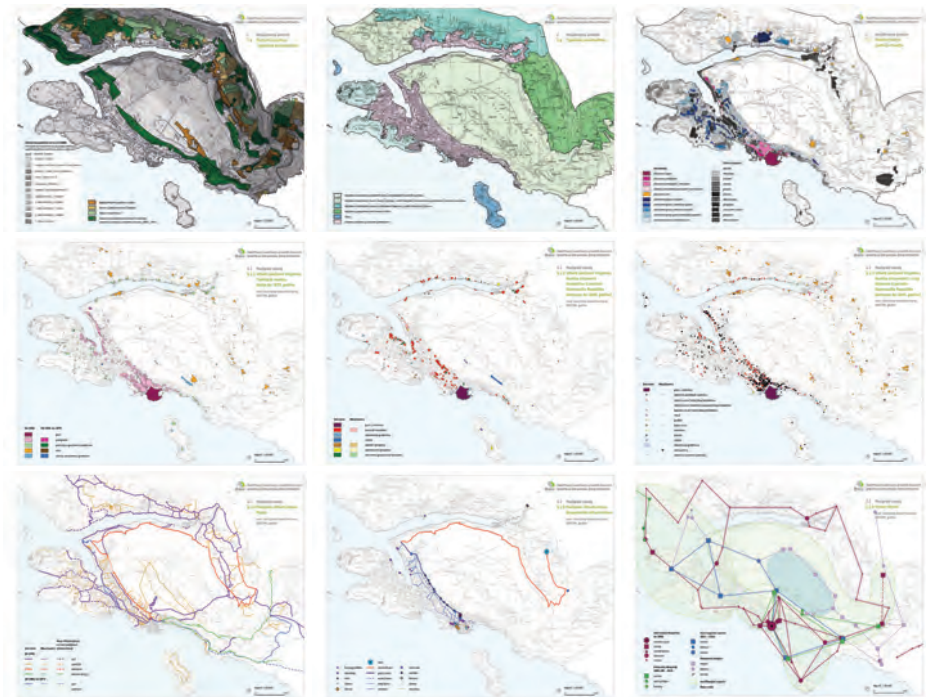
Dubovačko-neretvanska županija (krajolici) fotografije: Darko Vrbica

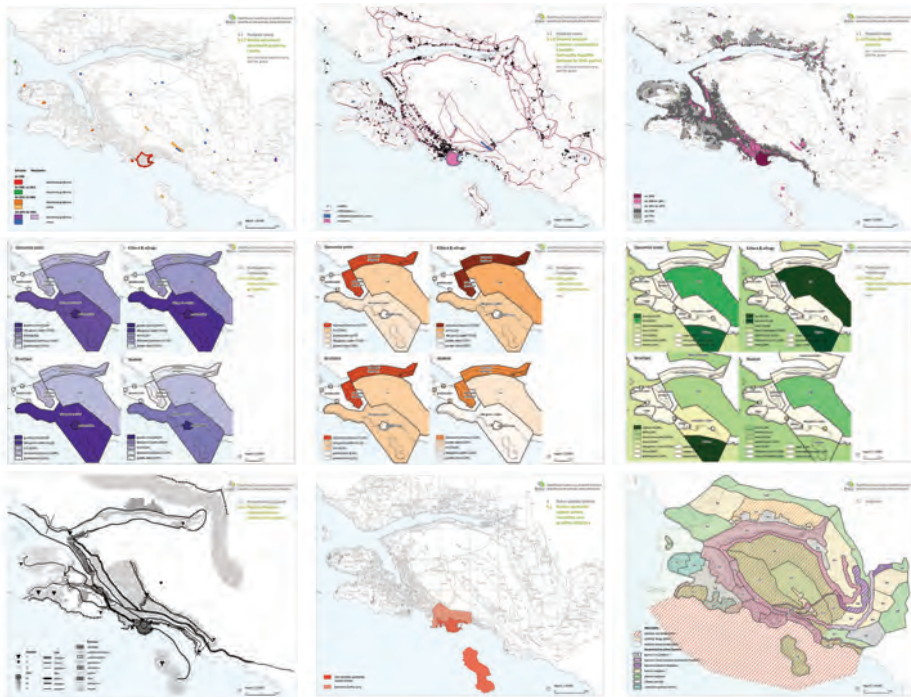
Dubovačko-neretvanska županija (krajolici) fotografije: Darko Vrbica

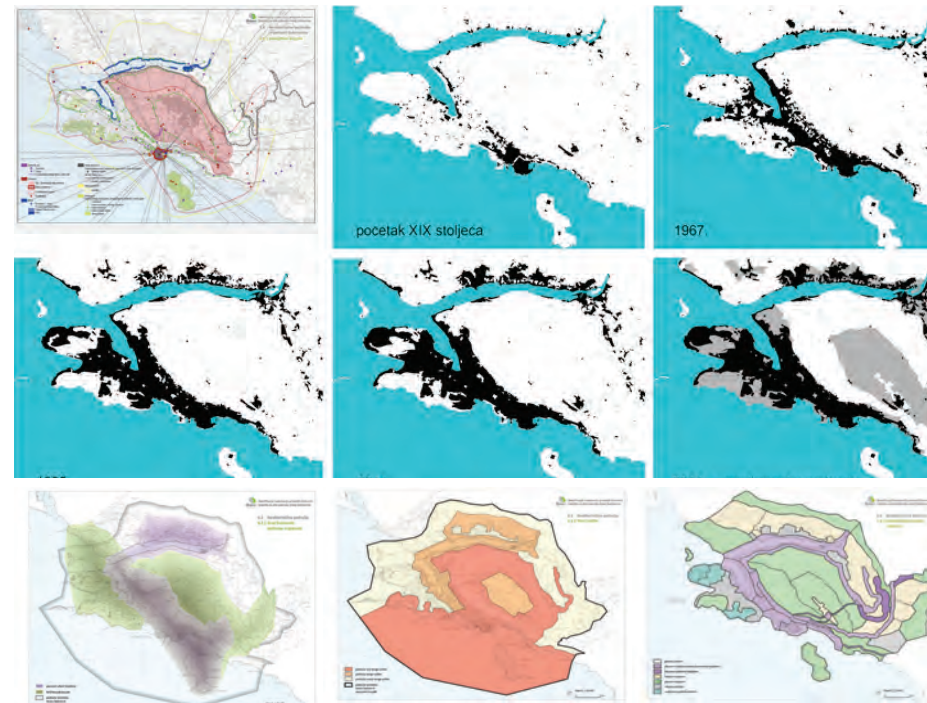
Integralno vrednovanje prostora - krajobraza Dubrovnik
 Berlengi, Lisitzin, Mlakar. (2015) EU Projekt Baština - pokretač razvoj: „Identifikacija i valorizacija prirodnih i kulturnih krajolika pilot područja grada Dubrovnik“

Integralno vrednovanje prostora - krajobraza Dubrovnik
 Berlengi, Lisitzin, Mlakar. (2015) EU Projekt Baština - pokretač razvoj: „Identifikacija i valorizacija prirodnih i kulturnih krajolika pilot područja grada Dubrovnik“

Integralno vrednovanje prostora - krajobraza Dubrovnik
 Berlengi, Lisitzin, Mlakar. (2015) EU Projekt Baština - pokretač razvoj: „Identifikacija i valorizacija prirodnih i kulturnih krajolika pilot područja grada Dubrovnik“

Integralno vrednovanje prostora - krajobraza Dubrovnik
 Berlengi, Lisitzin, Mlakar. (2015) EU Projekt Baština - pokretač razvoj: „Identifikacija i valorizacija prirodnih i kulturnih krajolika pilot područja grada Dubrovnik“

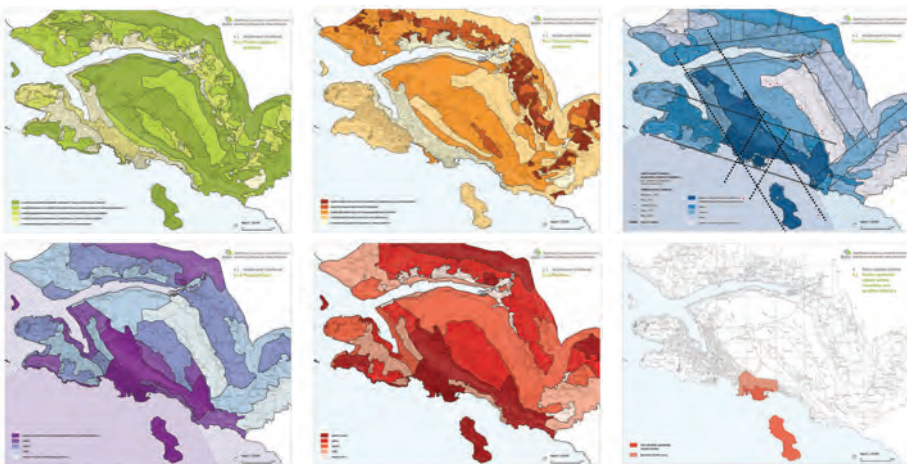
DVD

baštinski sustavi i prostorno planiranje

rezultati EU projekta IPA prekogranične suradnje HR - CG
Baština - pokretač razvoja

Zagreb, 1. lipnja 2015. godine

Integralno vrednovanje prostora - krajobraza Dubrovnika
Berlengi, Lisitzin, Mlakar. (2015) EU Projekt Baština - pokretač razvoj: „Identifikacija i valorizacija prirodnih i kulturnih krajolika pilot područja grada Dubrovnika“

DVD - sadržaj

Knjižica simpozija

Studije:

1. Komparativna analiza zakonskog okvira na polju zaštite i upravljanja prirodnog i kulturnog krajolika Hrvatske s preporukama
2. Provedba participacijskog procesa na području Dubrovnika, Sociološka studija – Istraživačko izvješće
3. Analiza katastra Dubrovnika 19. stoljeća s transkripcijom upisnika katastarskih čestica te izradom baze podataka
4. Identifikacija i valorizacija prirodne i graditeljske baštine područja Dubrovnika u prostornom kontekstu
5. Utjecaj promjene autentičnog kulturnog krajobrazu Grada Dubrovnika kao važnog elementa identitetskog sustava na brand i imidž Grada te na uspješnost turističke destinacije
6. Identifikacija i valorizacija prirodnog i kulturnog krajolika pilot područja Dubrovnika

Popratni materijali:

- Katalog sažetaka studija
- Krajodrazi (brošura, mapa, prezentacija)
- Priručnik o zaštiti, planiranju i upravljanju baštinom - Lekcije iz Projekta
- Smjernice i preporuke za valorizaciju, zaštitu i upravljanje baštinom
- Izložbe i prezentacije: Storm Chasers; Željko Šoletić: Krajolik - pozornica života
- Video Projekta

Prijevod:

- Europska povelja o prostornom planiranju
- Smjernice za procjenu utjecaja na baštinu za dobra svjetske baštine - ICOMOS
- Smjernice za provedbu Europske konvencije o krajobrazu

Bonus

